

Психологічні та методологічні засади формування фахово спрямованих естетичних смаків студентської молоді

Н.Г. Калашник

доктор педагогічних наук, професор кафедри менеджменту освіти ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

В.С. Сідак

доктор історичних наук, професор, проректор з наукової роботи, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

В статті аналізуються теоретико-методологічні засади формування естетичних смаків фахового спрямування студентської молоді, зокрема основні психологічних характеристик особистості та організаційно-педагогічні засади, які впливають на їх утворення. Визначаються місце і роль у становленні і розвитку смакової культури, в тому числі і фахового спрямування.

В статье анализируются теоретико-методологические основы формирования эстетических вкусов профессиональной направленности студенческой молодежи, в частности основные психологические характеристики личности и организационно-педагогические основы, влияющие на их возникновение. Определяются место и роль в становлении и развитии вкусовой культуры, в том числе и профессиональной направленности.

In the article the theoretical and methodological principles of formation of aesthetic tastes of students professional orientation, including basic psychological characteristics of the individual, organizational and pedagogical principles that affect their formation, are analyzed. The place and role of taste culture formation and development, including the professional orientation.

Ключові слова: смак, естетичний смак, творчість, виховання, естетичні здібності, професійна орієнтація.

Постановка проблеми

Сучасні тенденції соціального розвитку зумовили зміни спрямування ціннісних орієнтирів освіти в світі, в тому числі і в Україні. Постійні суспільні та економічні зміни вимагають від особистості певних якостей в звичайному та професійному житті. Початок ХХІ ст. – це час переходу до високоінформаційного технологічного суспільства, в якому якість людського потенціалу, рівень освіченості і культури всього населення набувають вирішального значення. Інтеграція і глобалізація соціальних, економічних і культурних процесів, розбудова української держави вимагають кардинального оновлення освітнього простору України. Оскільки під час навчання у ВНЗ молода людина набуває унікального досвіду соціально-корисної діяльності, то особливу увагу необхідно звернути не тільки на набуття знань, а й на формування світосприйняття, яке у майбутньому допоможе стати студентові

конкурентоспроможним фахівцем.

Навчання людини починається змалку та є основним видом діяльності особистості протягом багатьох років. З іншого боку, жоден дошкільний чи загальноосвітній навчальний заклад не можуть зрівнятися за впливом вищої школи на професійне самовизначення особистості. Чимало науковців і практиків наголошують на тому, що саме вища школа повинна забезпечити професійне самовизначення студентської молоді, готовність до трудової діяльності, до соціального життя, що є одним із головних завдань вищих навчальних закладів України. Розв'язання цих проблем покладатися на систему освіти, і процес навчання зокрема. Важливим компонентом нової моделі освіти є естетизація процесу навчання, формування естетичних смаків молоді до життя в цілому, і до аксіологічної діяльності зокрема. Вислів «краса врятує світ» залишається актуальним і в наш час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз наукових досліджень останніх років показав, що науковці сьогодні багато сперечаються про естетичні смаки і антисмаки нашої молоді. Розглядаючи різні аспекти духовності (Г. Шевченко, М. Ярмаченко та інші), підготовки фахівців (М. Грамкова, С. Сливка, Б. С'єдін та інші), дослідники обов'язково звертаються до проблематики формування естетичних смаків. Це ще раз підтверджує, що ця проблема постає сьогодні як одна з найактуальніших у педагогічній науці та практиці.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Проблематика формування естетичного смаку цікавить науковців різних напрямів. Наприклад, питання розкриття змісту та уточнення поняття «естетичний смак» досліджують Л. Левчук, Л. Сморг, О. Макар, В. Мовчан та інші. Психологічні особливості формування естетичних смаків висвітлені в роботах К. Алабужієва, О. Гнатенко та інших; педагогічні основи формування естетичних смаків вивчають В. Вертегел, Ю. Гончаренко, В. Стрілько та інші. Роль естетичного смаку у підготовці до професійної діяльності досліджують В. Радкевич (у професійному навчанні), М. Стась (майбутніх викладачів), Є. Проворова (в комунікативній компетентності), О. Строчай (у мистецькій освіті), В. Ковальчук (культури праці учнів професійно-технічних навчальних закладів), Г. Істоміна (в підготовці гончарів), В. Феурман (у спортивній підготовці) та інші. Не дивлячись на різноманітність досліджень у цій сфері, необхідно зазначити, що вони не носять структурований систематичний характер. Щодо визначення фахової спрямованості естетичного смаку та психологічних особливостей його формування у студентської молоді, зазначимо, що ці питання ще потребують свого дослідження і систематизації окремих методик.

Формулювання цілей статті

Метою статті є вивчення питання місця естетичної підготовки, зокрема форму-

вання фахово спрямованого естетичного смаку, в умовах навчання у вищій школі. Відповідно до мети завданнями статті є: визначення змісту поняття фахово спрямованого естетичного смаку, розкриття основних психологічних характеристик особистості та організаційно-педагогічні засади, які впливають на формування фахово спрямованих естетичних смаків студентів, визначення місця і ролі фахово спрямованого естетичного смаку у становленні та розвитку смакової культури.

Виклад основного матеріалу дослідження

У різних джерелах подається неоднакове визначення поняття «естетичний смак». Одним із найпоширеніших його визначень є розуміння естетичного смаку як категорії естетичної свідомості, яка характеризує емоційне ставлення людини до прекрасного. Водночас він відображає її естетичний ідеал й естетичне почуття, яке служить об'єднуючою ланкою між соціальним світом, природою та людиною. Естетичний смак, з одного боку, є здатністю висловлювати судження про естетичну цінність предмета, а з іншого, – переживанням, рефлексією, емоцією, в якій реалізується суб'єктивний стан та індивідуальна неповторність особистості [2;16-23]. Тобто є емоційно-раціональним за своєю суттю.

На сучасному етапі розвитку суспільства теоретико-методологічні проблеми формування естетичних смаків молоді у навчально-виховному процесі посідають важливе місце в естетиці, психології, соціології, педагогіці, етнографії та інших науках. Їх вирішення значною мірою залежить від адекватної класифікації смаків, що, зокрема, є передумовою знаходження ефективних підходів до питань формування та розвитку естетичних смаків молодих людей. Матеріали досліджень дають підставу стверджувати, що проблема формування естетичних смаків у молоді має суперечливий характер, що нерідко породжує суб'єктивізм. Для отримання об'єктивної оцінки смакової культури особистості слід брати до уваги найважливіші системоутворюючі чинники формування естетичних смаків.

Перший аспект класифікації смаків – професійно-мистецтвознавчий. Смаки розрізняються як суто професійна якість (література, мистецтво, кіно- і телебачення, прикладна естетика, дизайн та ін.). Вони притаманні спеціалістам, але й властиві багатьом слухачам, читачам і глядачам. Вони часто суперечливі. Це залежить від рівня освіти і культури конкретної людини, її інтересів.

Другий аспект умовно можна визначити як гендерний. Наприклад, смаки жінок є більш емоційними, чуттєвішими ніж чоловіків. Вони виявляються в оформленні інтер'єру житла, моді на одяг, аксесуари і зовнішнього вигляду.

Третій аспект – етнічний чи національнокультурний. Він проявляється в компонентах одягу, художньо-мистецькому оформленні й проведенні сімейних і народних свят тощо. За смаками розрізняються національні кухні, зокрема традиційні народні страви, де фізіологічний смак поєднується з естетичним оформленням страв та філософією прийняття їжі.

Четвертий аспект – це поділ смаків на власні та запозичені, тобто такі, що витікають з індивідуальних особливостей особистості та таких, які формуються під впливом масової культури.

П'ятий аспект враховує тенденції суспільних процесів, до яких причетні не лише окремі організації чи товариства, а й суспільство в цілому на державному рівні (а то й групи держав). Мова зокрема йде про екологічні смаки, що відображають ставлення людини до збереження й розвитку флори та фауни, облагородження певною садово-парковою архітектурою (парки, сквери, набережні, квітникарство, декоративне прикрашання територій навколо будов, естетизація ландшафтів), чи приналежність до європейського стилю життя тощо.

Крім наведених, можна виділити ще один аспект у вивченні смаків – це групи смаків, які залежать від фахового спрямування діяльності людини. Наприклад, естетичні смаки працівників правоохоронних органів відмінні від смаків учителів

або медичних працівників. Це залежить від світосприйняття працівників, яке формується під впливом діяльності [2; 72-75].

Вирізняють такі умови та чинники, що впливають на формування естетичних смаків. Одним із найважливіших аспектів вивчення динаміки розвитку естетичних смаків є філософський. Утім, власне філософський аспект тісно пов'язується у вивченні смаків з культурологією, педагогікою, психологією особистості, психологічними аспектами мистецтва. Кожна з цих дисциплін робить свій внесок у формування та усвідомлення смаків, спираючись на досягнення інших. Так, культурологія в цьому процесі враховує емоційний стан, розвиток і культурний рівень людини на основі вивчення психології творчості, уяви, естетичних почуттів, у загальноновизнаному розумінні смаки є однією з провідних філософсько-психологічних категорій, що характеризують людську діяльність у сфері мистецтва, художньої й публіцистичної літератури, архітектури, кіно і телебачення, театру, концертно-виконавської діяльності, живопису скульптури тощо.

У формуванні смаків основну роль відіграють педагогіка і психологія. Переконавання, що начебто смаки належать лише до емоційно-чуттєвої сфери, є, на нашу думку, хибним, однобічним, обмеженим. Насправді естетичні смаки обґрунтовуються всіма видами психічних процесів, станів та властивостей, які відомі загальній психології, психології особистості, а також віковій психології.

Відчуття, сприйняття, уявлення, пам'ять, логіка, мислення, увага, емоційні стани, інтелектуальні почуття, моральні почуття, естетичні почуття, вольові властивості та акти, темперамент, характер, здібності, спрямованість та установки визначають певні етапи відображення дійсності як психологічну основу формування естетичних смаків особистості.

Відчуття являє собою відображення у свідомості людини окремих рис і якостей предмета, їх значення для формування естетичного смаку ґрунтується на емоційній

привабливості (чи неприємному враженні від них) тих кольорів, звуків, запахів, дотиків, які впливають на психіку людини і зумовлюють естетичне ставлення до навколишньої дійсності, її реалій. Сукупність приємних (чи неприємних) вражень від дійсності доцільно віднести до смакового естетичного реагування.

Сприйняття є відображення у свідомості предметів або явищ у їх цілісності, предметності, відповідній величині і т. і., тим самим аналізатори сприйняття відрізняються від відчуттів. Маючи комплексний характер, вони містять в собі також більш-менш виражену естетичну оцінку відображуваних предметів, оскільки вони (предмети) подобаються чи не подобаються людині, яка їх сприймає. У класичній психології відзначається, що відчуття й сприйняття дають цілісний чуттєвий образ предмета – образ, у якому імпліцитно міститься його емоційна оцінка, а отже, й смакове ставлення до нього. Утім, смакове ставлення може бути не лише предметним, воно залежить й від процесу сприйняття (наприклад, операторська кінозйомка якогось об'єкта масштабним чи віддаленим, дрібним планом). Те ж стосується приємності чи неприємності, дискомфорту теплових відчуттів або сприйняття простору під час руху на суші чи на воді. Особливіми емоційними переживаннями, які цілком природно можна віднести до смакових, супроводжуються сприйняття людини літературних текстів, сюжетів, оформлення книг, фільмів, полотен живопису.

Пам'ять як процес запам'ятовування, збереження та відтворення інформації у свідомості людини має також відношення до смаків. По-перше, красиве запам'ятовується краще, ніж нейтральні щодо краси елементи – існує так званий емоційний вид пам'яті, куди «записується» те, що створило приємне враження.

Складнішим і вельми важливим за значенням є відтворення емоційно-привабливих елементів того, що сподобалось, без їх повторного сприйняття. Адже в емоційній пам'яті зберігаються й події, що передують тим чи іншим художньо-твор-

чим сприйняттям. Так, особливо запам'ятовуються урочисті чи траурні події з близькими, зустрічі з майстрами й іншими видатними людьми – митцями, виконавцями. Нарешті, емоційна пам'ять утримує в собі ті чи інші емоційні стосунки, серед яких особливе місце займають, наприклад, відносини кохання, причому найдовше утримується в пам'яті те, що сподобалось і запам'яталось у поведінці коханих, молодого подружжя, наприклад, їх весільна подорож. У всьому багатстві людської пам'яті зберігається безліч проявів смакового елемента, який є внутрішнім, психологічним оцінювальним компонентом.

Уява є найбільш широким з усіх пізнавальних (перцептивних) процесів, який тісно пов'язаний з естетичним смаком. Вона має безпосередній зв'язок з творчістю людини, оскільки має змогу сформувати чуттєвий образ ще не існуючого предмета – предмета, яким він буде (чи повинен бути) після його перетворення в ході практичної діяльності. Очевидно, що цей образ буде містити в собі певну оцінку очікуваного предмета, зокрема його естетичну оцінку.

Мислення як процес узагальненого та опосередкованого відображення у свідомості людини процесів та явищ об'єктивної дійсності, подібно до інших перцептивних процесів, відіграє важливу роль у формуванні естетичних смаків. Перцепція (пізнавальна сторона мислення) опирається на інтелект індивіда, на оцінку ним прекрасного та потворного. На відміну від сприйняття, яке відтворює предмет у його натуральному вигляді й цілісності, мислення не дає безпосереднього чуттєвого відображення предмета, а в силу опосередкованості замінює його так званим посередником – словом, знаком, кресленням, формулою, кібернетичною програмованою мовою. Мислення здійснює низку операцій – аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, конкретизацію, генералізацію, узагальнення тощо. При осмисленні предмета, який може нести естетичний зміст, беруть участь оцінювальні категорії, а також специфічні судження та умовиводи, за

допомогою яких дитина чи доросла особа висловлює смакову оцінку того, що спостерігає. Мислення за змістом поділяють на абстрактне, конотруктивно-технічне, образне та емоційне. Два останніх різновиди особливо багато важать у пізнанні естетично-смакових властивостей предмета. Мовне оформлення думки в художньому (прозовому чи поетичному) творі впливає на те, чи сподобається читачам авторський стиль, художній метод, система образів та інші літературні достоїнства твору. Спосіб мислення впливає й на загальну оцінку автора. Так, досить зіставити або порівняти спогади одних письменників про інших, щоб з'ясувати стиль і методи їх оцінок, включаючи смакові, дізнатись, що сподобалось, а що було не до вподоби одному класику в творчості іншого – з цього приводу можна знайти десятки негативних висловлювань, прикритих красивими фразами. Смакові суперечності трапляються у випадку екранізації літературних творів: зняті за ними фільми часто-густо відрізняються за смаковою оцінкою від літературного джерела і бувають мало схожими на нього.

Отже, пізнавально-мисленнева сфера через смаки тісно змикається з емоційно-чуттєвою і морально-вольовою сферою; трапляються випадки, коли обидві сфери перетинаються, і точкою перетину є смак та пов'язані з ним оцінки.

Значними для формування смаків є вищі почуття: інтелектуальні, морально-етичні, практичні та естетичні, які є переживаннями у певній сфері. Залежно від рівня вихованості, індивідуальної моральності та інтелектуальності особистість вносить елементи естетики у свою творчу працю. В інтелектуальні почуття входять, наприклад, почуття нового і оригінального, задоволення людини своєю творчою діяльністю. Інтелектуальні почуття належать до вищого розряду (крім них, до вищих належать моральні почуття – почуття обов'язку сумління, відповідальності; практичні почуття – почуття працьовитості, доброчесності у виконанні своїх трудових обов'язків, гордості за добре

виконану роботу, що була доручена; естетичні почуття, до яких входять задоволення виконавською майстерністю, відповідністю роботи митця позитивній смаковій оцінці та самооцінці). Усе це є надзвичайно важливим для професійної орієнтації студентів під час навчання у ВНЗ.

Існує ще кілька похідних емоційних почуттів, які з певними умовностями можна віднести до вищих почуттів у обдарованих молодих людей. Одне з них – тривога (а інколи – страх) за результати своїх робіт і виступів на конкурсах, олімпіадах, почуття змагальності та конкурентоспроможності. Прагнення здобути перемогу, хвилювання за справедливу оцінку творчої праці з боку журі, образа в разі недооцінки, навіть уявної несправедливості в оцінці – все це викликає відповідні емоції. Залежно від типу нервової діяльності, особливо холеричного або меланхолійного, недооцінюваність може стати серйозною перешкодою до подальшої праці («руки опускаються»), зокрема, вона може породити фрустрацію – стан, що нагадує відчай. Отже, в процесі навчання у ВНЗ необхідно звертати увагу не тільки до формування певних умінь, але і на формування смаку до їх якісного та влучного застосування.

Моральні (етичні) почуття за смаковими критеріями відображають наявність високої моральності у власній поведінці. Глибиною мислення просякнуті інші моральні почуття, зокрема почуття чесності й порядності, обов'язку та товаришкості. У психологічних дослідженнях обґрунтовується положення, що моральні почуття в юнацькому віці ще не зрілі, бо людина ще не засвоїла норми поведінки, а тому переймає і наслідує тих, хто здається їй найкращим зразком. Так, у сучасних умовах ми є свідками зростання юнацької злочинності, до того ж організованої й жорстокої: якщо взяти до уваги сьгоднішній телеекран, їм є на кого «рівнятися»; до того ж молоді особи навряд чи виправляться, побувавши у в'язниці чи колонії, де також є відповідні «зразки для наслідування».

Практичні почуття у смаковому відношенні, переважно у сфері ремісничої

праці, зокрема у виготовленні виробів, які мають певну цінність, є невід'ємною частиною позитивної само- і взаємооцінки виробників, виконавців ліплень, гаптування, малюнків народного типу, прикрас для житла. Від смаку господаря чи господині залежить все, що ними виготовляється.

Естетичні почуття є головними у смакових враженнях для будь-якого жанру мистецтва або літературних оцінок. Тут доводиться розрізняти, як було вже вище зазначено, почуття фахівця (критика, рецензента, оглядача як спеціаліста-оцінювача), і почуття пересічних споживачів мистецтва – глядачів, слухачів, читачів. Система оцінок останніх складеться залежно від начитаності, знань і почуттів, що формуються при цьому, і тих, які є звичними для особистості.

Крім почуттів, в емоційному вихованні домінують пристрасті та захоплення. Пристрасть є сильним, стійким, тривалим, дієвим почуттям, що породжує незгасаючу енергію людини, спрямовану на досягнення єдиної мети або предмета пристрасті (наприклад, у коханні). Захоплення є близьким до пристрасті, але енергетика тут виглядає дещо слабшою, його можна вважати за хобі. І тут багато що залежить від смаків. Збирання різноманітних колекцій, раритетів, фотополювання в лісі або підводні зйомки, як і багато інших занять, в яких неодмінно присутня велика доля естетичного смаку, захоплюють і чоловіків, і жінок часто упродовж всього життя.

Важливого значення набувають у поєднанні зі смаками й емоційні стани. Настрої, стреси, афекти, фрустрації великою мірою коригуються смаками, які задовольняють чи не задовольняють потреби та інтереси людини, можуть бути мінливими або стабільними. Естетичні смаки певною мірою пов'язані з темпераментом і характером людини. Якщо темпераментом називають силу, врівноваженість і рухливість нервових процесів, то роль смаків у ньому є не вирішальною, а такою, що накладає відбиток на ті чи інші прояви задоволення чи незадоволення, особливо в творчих професіях, де темперамент відіграє істотну роль.

Смаки пов'язані також зі здібностями людини – властивостями особистості, які зумовлюють успіхи в обраній сфері діяльності, хоча самі вони до діяльності не зводяться. З психології відомо, що здібності поділяються на загальні та спеціальні. Останні перебувають у тісному взаємозв'язку зі смаками. Смаки підсилюють дію здібностей, спрямовують їх на певний предмет.

Естетичні здібності в психології творчості розглядаються як прояв високого таланту особистості, що досягає найвищих успіхів. Навіть у межах уже визнаних ідей, напрямків, засобів вираження геній відшукає ті шляхи, якими не йшло людство чи окрема нація, він є першопрохідцем у своїй царині. Але й у тому, й у другому випадках багато в чому справа залежить від естетичного смаку, без якого не створюється ані літературний твір, ані художнє полотно, ані кінофільм.

Проте не лише геніальність і талановитість спираються як на внутрішній фундамент на здібності, естетичний смак та творчу обдарованість. Названі компоненти можуть призвести й до негативних проявів: зарозумілості, «зіркової хвороби», відкидання інших для життя знань, спеціалізації в суміжних професіях, що дають необхідну різнобічність талановитості, широту уподобань. Така «однобічність» при наявності таланту або навіть геніальності закладена у внутрішньому складі духовного світу людини не лише завдяки установкам або спрямованості та сконцентрованості свідомості (і навіть підсвідомості) на щось одне, а й тим смакам, виходячи з яких особистість оцінює прекрасне й потворне.

Як відомо, установкою в психології називають готовність діяти певним чином, до якої схильний суб'єкт завдяки досвіду спрямованості внутрішнього духовного складу, спілкуванню із спорідненою мікрогрупою, з якою має спільні інтереси, навіть, як зазначено у загальній психології, у напівсвідомості та спорідненості загальних інтересів соціального характеру. Установки особи проявляються, зокрема,

у народній творчості – жіночій (гаптування) та чоловічій (різьбярство, музика), інших видах естетично орієнтованої діяльності. Сміслові установки містять інформаційний компонент – ставлення до політики, релігії, літератури, прикладного мистецтва, родинного життя, яке набуває особистісного смислу, що включає великою мірою і естетичний смак («подобається – не подобається»). Тут набуває вирішального значення емоційно-вольовий компонент, у молоді – це здебільшого наслідування дорослих. Таких же рис набуває пізнавальна установка – бажання, навіть пізнавальна потреба знань, антипатія або симпатія до їх носіїв (учителів, викладачів), смак до читання або захоплення живописом, музикою тощо. Установки у маси нетворчих людей мають пасивний характер, вони є вираженням інтересів; установки людей творчих, чия діяльність має об'єктивне значення, завжди бувають активними і цілеспрямованими, а одним з елементів цілеспрямованості є смак як позитивно-естетична самооцінка. Наприклад, марксистсько-ленінська методологія не завжди відповідала світоглядним позиціям письменників, поетів, але вони повинні були її дотримуватись, керуючись так званим соціалістичним реалізмом. Отже, індивідуальні установки витікають із загальносуспільних.

Найближчою до установок у психології особистості є спрямованість індивіда – сукупність усталених мотивів, які орієнтують діяльність особистості, складаючись з інтересів, духовних потреб, переконань, ідеалів, світогляду людини, а в цілому – її стосунків з суспільством, його інституціями, де велику роль відіграє освіченість та загальнокультурний рівень. Можливо, що у творчої людини, яка не цікавиться політикою, не бере участі в діяльності політичних партій, у виборчих кампаніях, громадських акціях тощо, емоційний стан, здібності, світогляд, обізнаність та культура зосереджені на власній обдарованості; інколи спрямованість будується на релігійних засадах. Щодо впливу естетичного смаку, то тут він є значно меншим,

ніж в інших компонентах особистості – в їх здібностях, емоційно-чуттєвій сфері [2; 75-84].

Смак є одним із компонентів індивідуального стилю діяльності (ІСД) людини в осягненні та застосуванні суспільно значущої діяльності. Багато дослідників зосереджують увагу на наступних головних напрямках: «індивідуальний стиль є індивідуально-своєрідною системою психологічних засобів, до яких свідомо або спонтанно вдається людина з метою найкращого врівноваження своєї типологічно зумовленої індивідуальності з предметними, зовнішніми умовами діяльності» [1; 112].

Отже, можна зробити висновок, що естетичні смаки, які формуються в процесі становлення людини, починаючи з дитячого віку до повної зрілості, багато в чому зумовлюють вибір її діяльності протягом всього життя. А також формують не тільки професійно значущі якості, а й ставлення до праці і самовідчуття фахівця у професійній діяльності.

Естетичні смаки є внутрішніми психологічними проявами уподобань або неприйняття певних явищ дійсності. У смаках полягає зміст задоволення життям, естетично виховані студенти можуть здійснювати аксіологічну діяльність значно краще ніж їх ті юнаки, в яких смак не сформований.

Висновки

Підсумовуючи викладене щодо філософського і психологічного аспектів проблеми формування смаків студентської молоді, можна стверджувати, що смак є інтегральною якістю особистості і вимагає дослідження теоретико-методологічних засад, психічних процесів та соціально-психологічних тенденцій у навчально-виховній діяльності особистості, яка детермінується її суспільними та особистісними відносинами. У свою чергу, фахове спрямування естетичного смаку залежить від організаційних умов, у тому числі професійної орієнтації під час навчання у ВНЗ.

Естетичний смак слід вважати стрижнем світосприйняття особистості. Через процес смакового сприйняття формується її ставлення до навколишнього середовища, відбувається знайомство зі світом, реалізація в діяльності за фахом. Реалізація естетичного смаку людини, здатності до сприйняття і оцінки естетичних властивостей явищ та предметів, до розрізнення прекрасного і потворного, органічно пов'язана з різними сферами її життя, вона

є спонтанною, індивідуальною, професійною і непрофесійною.

Для розбудови власної держави, досягнення належного рівня життя серед розвинених країн нам потрібне осмислення власної самотності, оцінка здобутків національної культури та її подальший розвиток. Докладаючи зусиль до розвитку естетичних смаків молодого покоління, країна зробить важливий крок, щоб побудувати своє життя як культурна, духовна нація.

Список використаних джерел

1. Громкова М.Т. Педагогіка и психология профессиональной деятельности: Учеб. пособие для вузов / М.Т. Громкова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 415 с.
2. Густосологія [Текст] : навч. посібник. / за заг. редакцією Н.Г. Калашник. Збір. творів в 10 т. Т.5. Естетичні смаки і формування особистості: психологічні вквунти / Н.Г. Калашник, О.А. Гнатенко. – Харків. – Колегіум, 2009. – 232 с.
3. Дарієнко А. Естетична культура юриста (спроба філософсько-правового осмислення) / А. Дарієнко. – Л., Львівський інститут внутрішній справ при НАВС України, 2001. – 80 с.
4. Louis E. Raths, Merrill Harmin, Sidney B. Simon. Values and Teaching. Working with Values in the Classroom. Colambus, Ohio, 1966 – 275 p.